

Märkusi etnosemiootika kohta

Eessõna eestikeelsele väljaandele

Esimest korda käisin Eestis 1969. aastal. Tollal oli Tallinna lennujaama vana, väike hoone veel käigus ja Ungari etnograafide delegatsioon võeti vastu seal. Saabusime tookord Moskvast, kus asuvas Teaduste Akadeemia Slavistika ja Balkanistika Instituudis olin just olnud oma esimesel pikemal teaduslähetusel. See väike akadeemiline instituut oli Moskva semiootikute töökohaks, kus peeti pidevalt loenguid lingvistilisest ja kultuurisemiootikast ning parimatest uurimistulemustest. Ka minul kui Läänest saabunud külalisel tuli oma seisukohti tutvustada. See oli 1969. aasta hilissügisel ning mu loengu pealkiri langes kokku käesoleva kirjutise omaga, ja toona tegelikult sündiski mõiste “etnosemiootika”, seda sisuliselt mu väljapaistvate Moskva kolleegide (Vjatšeslav Ivanovi, Vladimir Toporovi, Tatjana Tsivjani, Dmitri Segali, Boris Ogibenini, Eleazar Meletinski ja loomulikult Juri Lotmani) tööde mõjul. Mäletan, et ükskord läksime Tartu teadlase loengut kuulama lausa terve kollektiiviga. Noore semiootikuna lugesin suure naudinguga läbi sarjas Труды по знаковым системам (Tõid märgisüsteemide alalt) ilmunud Lotmani artiklid, mis andsid mulle suure tõuke, näidates, mismoodi tuleb/saab/tasub kultuurinähtusi semiootika abil uurida. Moskvast naastes hoolitsesin selle eest, et Juri Lotmani teoste valimik *Tekst-mudel-tüüp* ilmuks raamatuna ka ungari keeles ja 1973. aastal see ilmuski.

Loomulikult mõjutasid etnosemiootika teket teisedki, eeskätt ungarlane Thomas Sebeok, kes elas küll USAs ja töötas Bloomingtonis, oli Indiana ülikooli professor, kuid kirjutas juba alates 1960. aastate

lõpust ka Ungari väljaannetele ja seetõttu olid ta semiootika-alased kirjutised meile tuttavad. Ta loomade märgilisest käitumisest pajatav, zoosemiootikat tutvustav teos tõi etnilist käitumist kirjeldava teadusharu mõistetele head täiendust.

Möödunud sajandi seitsmekümnendate aastate algul pääsesin Itaaliasse, tutvusin Urbinos Rahvusvahelise Semiootika- ja Lingvistikakeskuse (*Centro Internazionale di Semiotica e Linguistica*) kursustel kultuurisemiootika päevakajaliste küsimustega ning õppejõudude hulgas oli ka Umberto Eco, kes pärastpoole tuli Ungari Semiootikaseltsi kutsel Ungarissegi. Samuti oli õppejõudude hulgas toona juba välismaal elav Sándor János Petőfi, kes lõi eraldi teadusharu – tekstisemiootika. Tema meetodite abil sai narratiivseid tekste kirjeldada palju täpsemalt. Selline uus teooria tõi folklooritekstide kirjeldamisse ja paremasse mõistmisse väga palju uut. Märgin vaid, et see praeguseks juba üle seitsmekümnene rahvusvaheliselt tuntud professor on endiselt aktiivne ja arendab oma teooria üksikasju kogu aeg edasi (just äsja ilmus ta uusim teos). See näitab sedagi, et semiootika õitseb ning on muutunud/muutumas – erinevalt teistest ühiskonnateadustest – maailmas üha tuntumaks.

Heaks näiteks selle kohta on asjaolu, et Venemaal peetakse semiootika-alaseid sümposioone pidevalt. Koguni Teaduste Akadeemia Novosibirski instituudis antakse välja semiootikakriitika-alast ajakirja Критика и Семиотика (Kriitika ja Semiootika). Samamoodi ilmub pidevalt artikleid ja uurimusi semiootikast ka Komimaa pealinnas Sõktõvkaris. Tean, et Aasias (näiteks Thomas Sebeoki mõjul) tekib üha uusi semiootikaseltse, päris hiljuti sain aga Hiinast pika kirja, milles mind kutsuti Hiina esimesele semiootikakonverentsile. Seega on semiootika kui teadusharu tänapäeval vägagi elus.

Nagu šamanism, nii elab semiootikagi terves maailmas läbi uues-tisündi. Eriti aga ta see haru, mis tegeleb etniliste märkide ja sümboolitega, sest neil on, mida märke kasutavatele kogukondadele öelda.

Budapestis, 2008. aasta aprillis

Mihály Hoppál

Etnosemiootika

Mihály Hoppál

<http://www.folklore.ee/ri/pubte/ee/sator/sator7/>

ISBN 978-9949-490-26-4

Tartu 2012

Trükis ilmunud: Mihály Hoppál. Etnosemiootika. SATOR 7.

Tartu 2008

Tõlge: Eda Pomozi

Korrektuur: Nikolay Kuznetsov

Toimetanud: Mare Kõiva, Asta Niinemets

Küljendus: Liisa Vesik

Kujundus: Andres Kuperjanov

HTML: Diana Kahre

Originaal:

Hoppál Mihály *Etnoszemiotika*

Debrecen 1992

Sarjas Sator 2008. a ilmunud eestikeelset trükist toetas Eesti

Kultuurkapital ja Eesti Folkloori Instituut, EKM FO, SF

0030181s08

E-raamatu valmimist toetas: EKRM04-29 Eesti keele,

kultuuri ja folkloori kasutusvaldkondade laiendamise ja folkloori

tutvustamine elektroonilistel infokandjatel.

© 2012 EKM Teaduskirjastus & Eesti Folkloori Instituut

EKM FO rahvausundi ja meedia töörühm